

Petja Grafenauer, Mateja Rot

Laboratorij kuratorskih praks 2006/2007

Laboratorium of Curatorial Practices

Projekt LabSUs

Svet umetnosti, šola za sodobno umetnost je bila v okviru SCCA, Zavoda za sodobno umetnost – Ljubljana ustanovljena leta 1997. Šola je nastala iz potreb v slovenskem svetu umetnosti, ki do tedaj ni nudil možnosti za izobraževanje kuratorjev, likovnih teoretikov in kritikov sodobne umetnosti. Izobraževanje so doslej zaključili številni slušatelji, ki še danes aktivno delujejo v svetu umetnosti. Nekateri med njimi so zasedli vidne pozicije v galerijah in muzejih ali pa delujejo kot samostojni kuratorji in pisci.

V desetem letu delovanja je *Svet umetnosti* zasnoval eksperimentalni program z imenom *Laboratorij kuratorskih praks*. Njegov namen je bil premisliti in ovrednotiti dosedanje delo šole. Pripravljen je bil razpis, ki je povabil k sodelovanju bivše tečajnike. V prvem *Laboratoriju* smo v šolskem letu 2006/2007 sodelovali Ivana Bago, Monika Ivančič Fajfar, Petja Grafenauer, Petra Kapš, Vasja Nagy, Mojca Puncer in Jaka Železnikar. *Laboratorij* se je razlikoval od utečenega *Tečaja za kustose*. Laboranti smo samostojno snovali projekt, na voljo pa nam je bila celotna infrastruktura SCCA–Ljubljana, organizirani delovni vikendi v Labinu in krajši obiski slovenskih umetnostnih centrov.

Odločili smo se, da bo projekt *LabSUs* namenjen razmisleku o kuratorju v polju sodobne umetnosti slovenskega prostora. V ta namen smo organizirali okrogli mizi, ki sta javnosti in nam samim nudili védenja in mnenja starejših generacij kuratorjev, umetnostnih zgodovinarjev in teoretikov. Na prvi okrogli mizi z naslovom *Zgodovina kuratorstva* (9. 5. 2007, Projektna soba SCCA), ki je skušala predstaviti polje kuratorskih praks od šestdesetih let do danes, so sodelovali Zdenka Badovinac, Aleksander Bassin, Barbara Borčič in Tomaž Brejc. Na drugi okrogli mizi *Raznolikost kuratorskih praks danes* (17. 5. 2007, Projektna soba SCCA) pa so sodelovali Jurij Krpan, Gregor Podnar, Tadej Počar in Nevenka Šivavec.

Naslednja stopnja projekta se je zgodila v Galeriji Škuc (23.–29. 6. 2007), kjer smo laboranti zasnovali odprto platformo in sedem dni v galeriji nepretrgano opravljali delo kuratorjev. S tem projektom smo želeli opozoriti na potrebo po refleksiji in izmenjavi mnenj v svetu umetnosti. Hoteli smo zaustaviti čas in se odmakniti od nenehne preobremenjenosti z organizacijo in produkcijo. Namen projekta na tej stopnji je bila poglobljena samorefleksija kuratorskega dela in klic k temeljitosti namesto nenehne produktivnosti. Hkrati smo opozorili na zgodovinski pomen Škuca kot prostora, namenjenega srečevanju. Zato smo v galeriji ponovno odprli šank ter umetnike, strokovno in širšo javnost povabili k obisku v času, ko galerija deluje, in na debatnih večerih, ki smo jih organizirali v njej.

Projekt smo zaključili z razstavo *LabSUs, osebno/osobno* v Gradski galeriji Labin (20. 10. – 10. 11. 2007). S pomočjo pridobljenega znanja in izkušenj smo z izborom del poudarili pomen osebnega odnosa do umetniških del, ki ga je vsak izmed kuratorjev utemeljil z lastno tekstovno izjavo.

Prvi »eksperimentalni« laboratorij je prinesel nova znanja in izkušnje, ki jih kuratorji uporabljamo pri svo-

LabSUs v Hercegovini / LabSUs in Herzegovina, avgust / August 2007,
od leve proti desni / from left to right: Ivana Bago, Vasja Nagy,
Jaka Železnikar, Mojca Puncer

jem nadaljnem delu, hkrati pa je uvedel novo strategijo delovanja šole *Svet umetnosti*. Naslednja skupina laborantov, ki se je zbrala v šolskem letu 2007/2008, je delovala v podobnih okvirih, vendar je, glede na to, da novi laboranti večinoma še niso delovali kot kuratorji, potrebovala bolj precizno začrtan izobraževalni okvir, ki je bil nadgrajen s praktičnimi in teoretičnimi delavnicami, obiski umetnikov in kuratorjev v izbranem delovnem okolju in izbrano študijsko literaturo.

Petja Grafenauer

Laboratorij kuratorskih praks 2007/08 Projekt *Destinacija: Metelkova*

Laboratorij kuratorskih praks je v letu 2007/2008 potekal v *Avtonomni kulturni coni Metelkova mesto* (v nadaljevanju *Metelkova*). Naslovili smo ga *Destinacija: Metelkova*. Laboranti Nataša Bodrožić (Zagreb), Petra Milič (Ljubljana), Mateja Rot (Ljubljana), Jernej Škof (Ljubljana) in Vanja Žanko (Zagreb) smo se tokrat lotili preizpraševanja številnih političnih, socialnih in kulturnih procesov, ki so se v vsem obdobju zgodovine *Metelkove* razpirali znotraj tega prostora. Prostor drugačnosti, ki se je vselej boril proti monokulturi, sistemski urejenosti in hierarhičnosti delovanja, nas je spodbudil k odločitvi, da tudi sami zavzamemo nekoliko drugačen pristop, ki bo služil identifikaciji nekega novega pogleda in ideje o prostoru *Metelkove*.

Skupinsko kuratorsko delo je v projektu poleg akademskih vedenj preizkušalo tudi osebnostne in vedenske lastnosti posameznikov, laborantov. Iskanje progresivnega skupinskega kompromisa in konsenzov je ob preučevani snovi terjalo izdaten napor.

Destinacija: Metelkova

Naš projekt *Destinacija: Metelkova* je bil v grobem sestavljen iz dveh delov. Prvi je obsegal gostovanje umetnika ter raziskovanje in delovanje na prostoru *Metelkove*, drugi del pa je bila zaključna razstava *Google Tourist*, ki je konceptualno in vsebinsko dopolnila prvega in predstavila končni rezultat enomesečnega umetnikovega ustvarjanja.

Med desetimi predlogi smo izbrali romunskega umetnika Mircea Nicolaeja (rojen 1980, Bukarešta) in z njim ustvarili nov dialog o problematiki *Metelkove*. Izhodišče naše odločitve za izbiro umetnika je bila potreba po vnosu svežine v refleksijo urbanega prostora, upoštevanje sodobnega kulturnega dogajanja in umestitev v kon-

Po okrogli mizi / After the roundtable, LabSUs, galerija Škuc, junij / June 2007

tekst sodobne družbe. Umetnik naj bi pri svojem delu upošteval tako zgodovinski kontekst *Metelkove*, širše socialno in kulturno dogajanje ter delujoče akterje znotraj *Metelkove* mesta, pa tudi simbolno dimenzijo prostora.

Mircea Nicolae se v svojem delu ukvarja z raziskovanjem urbanih prizorišč in opuščeni industrijskih zgradb romunskih mest, z notranjimi prostori zgradb, ki so opremljene s starimi in rabljenimi predmeti, z igro svetlobe in ambienta ter intervencijami v/na zunanjsčino, fasado zgradb. Avtor tovrstna prizorišča pogosto izrablja za preizpraševanje vidikov osebne, nacionalne in kulturne identitete Romunije kot odmaknjene dežele s komunistično preteklostjo. Z intervencijami in raziskovanjem zgodovinenja, spomina in amnezije Nicolae prostorom vselej dodaja nove, še nerazkrite pomene. Pri svojem ustvarjanju si nadene psevdonim, sestavljanje imen dveh romunskih pisateljev, kar izpolnjuje njegovo umetniško strategijo, saj mu dvojna identiteta omogoča večjo svobodo ustvarjanja.

V sklopu prvega dela je Mircea Nicolae preučil in analiziral številne vire, zlasti pa ga je zanimalo razmerje zgodovinske preteklosti in današnjega stanja ter funkcij *Metelkove*, ki še vedno generira svojstvene strategije za obstoj alternativne kulture. Med posebej zanimivimi vidiki *Metelkove*, ki so Mircea Nicolaeja pritegnili pri njegovem ustvarjanju na *Metelkovi*, lahko izpostavimo Bibičevo razlago *Metelkove* mesta:

1. kot območja meje gentrifikacije med muzejskim delom, degradiranim urbanim delom, nastajajočimi in načrtovanimi novimi gradnjami in investicijami;¹

¹ Bratko BIBIČ, *Hrup z Metelkove: tranzicije prostorov in kulture v Ljubljani*, Mirovni inštitut, Ljubljana 2003, str. 129.

Postavljanje razstave *Google Tourist* / Setting up the exhibition *Google Tourist*, galerija Alkatraz / Gallery Alkatraz, junij / June 2008

2. kot marginalnega gentrifikatorja v razmerju do sprememb družbenoekonomske strukture notranjih mestnih sosesk od prebivalcev z nizkimi dohodki k prebivalcem z višjimi dohodki;²
3. kot premostitvenega, prehodnega gentrifikatorja oziroma rezervacije zemljišča bivše vojašnice za kulturno-politično opcijo urbanistične ureditve in kapital-ske revalorizacije, ki se prilega načrtom preobrazbe tega predela.³

Na Metelkovi se je umetnik znašel v prepletu številnih simbolno investiranih energij in dejanskih podob Metelkove mesta, nešteti interpretacij in mnenj, ki oblikujejo in definirajo ta prostor. Uspelo mu je vzpostaviti distanciran, oddaljen pogled na Metelkovo, ki zrcali drzen individualni pristop k sami problematiki. Umetnikovo enomesečno raziskovanje in delo je potekalo v naslednjih fazah.

1. Uvodna faza

Vpeljava v kontekst Metelkove na osnovi vnaprej pripravljene programa za gostujočega umetnika (ta je

vključeval tudi obiske ljubljanskih galerij in številnih kulturnih prireditev zunaj Metelkove).

2. Študijska faza

Obiski ateljejev in srečanja s posamezniki, ki delujejo na prostoru Metelkove oziroma se ukvarjajo s podobno problematiko: teoretiki, zgodovinarji, umetniki in umetniški kolektivi. Obdelava dokumentarnih posnetkov in besedil o Metelkovi ter obiskovanje podobnih prizorišč v Ljubljani.

3. Izvedbena faza

Razmišljanje o konceptu razstave, kreiranje umetniških del, postavitve razstavnih eksponatov v prostor Galerije Alkatraz na Metelkovi.

Gostujoči umetnik je pri svojem raziskovanju in delu vseskozi natančno in zbrano beležil ter sešteval vtise in misli, ki se porajajo ob prehajanju skozi prostor Metelkove in zadrževanju na tej lokaciji. Bil je nekakšen nabiralec, zbiralec, paberkovalec interpretacij, zamisli, podob po vzoru Agnès Varda, doživljal jih je spontano in dodelano, na koncu pa jih je zaokrožil v lastne zaključke o identiteti Metelkove.

² Ibid, str. 128.

³ Ibid, str. 131.

Google Tourist (Galerija Alkatraz, AKC Metelkova mesto, 27. 6.–19. 7. 2008)

Zaključna razstava *Google Tourist* je plod nekajtedenskega študija in kritične analize prostora, namenjenega ustvarjalnemu druženju in produkciji. Proces kuratorskega sodelovanja laborantov z umetnikom je, tako pri oblikovanju osnovne ideje in koncepta razstave, oskrbi s potrebnimi materiali in kritičnimi teksti o Metelkovi, kot tudi sodelovanju pri nastajanju umetniških del in zaključni razstavi, potekal na osnovi stalnega stika, pogovorov in konzultacij z Mirceo Nicolaejem, z uvajanjem v proces dela in pozicioniranjem umetnika znotraj konteksta Metelkove. Skupinska komunikacija tečajnikov je bila manj uspešna deloma zaradi fizične oddaljenosti (dve tečajnici prihajata iz Zagreba), pa tudi zaradi slabše organiziranosti skupine in pomanjkanja lastnih pobud s strani tečajnikov.

Mircea Nicolae se je v času svojega gostovanja, v neposrednem stiku s prostorom Metelkove, oprijel kapitalne, ekonomske strategije in pogleda na Metelkovo ter obdelave problematike (javnega) financiranja kulturne dejavnosti na Metelkovi. Sklepna razstava *Google Tourist* v Galeriji Alkatraz na Metelkovi predstavlja njegov poskus reformuliranja in reinterpretacije dejanskega in simbolnega pomena Metelkove skozi prizmo evro simbolov – evro stebrov, ki delno aludirajo tudi na stebre Evropske unije v smislu domen odločanja o ključnih politikah, ki zadevajo določen prostor. Na razstavi je bilo močno prisotno preizpraševanje komercialnih vzgibov znotraj tega prostora, ki kot grožnja bdijo nad Metelkovo. Celotno postavitev je prežemal mitološki naboj Triglava kot simbola slovenstva, avtentičnosti, slovenskega naroda. Gostujoči umetnik je s postavitvijo zrcalne projekcije poskušal povezati oba dela Metelkove – muzejski in degradirani predel – ter ustvariti nekakšen globinski pogled na Metelkovo, ki deluje kot celota in ne kot razdeljena enota.

V poskusu poenotenja severnega in južnega predela Metelkove, ki oba stremita k produkciji kulturnih dobrin, s katerimi oskrbujeta mesto Ljubljana, lahko zaznamo rahlo posploševanje in premajhno poglobljenost umetnika, ki se je znašel v alternativnem okolju kot gost, turist in obiskovalec. Po drugi strani nam zrcalni efekt razkriva nekaj nedoločljivega in pričara izseke, drobce, elemente, ki bi sicer ostali prikriti, na ta način pa v nas spodbudi svežo, drugačno, prenovljeno percepcijo urbanega hrama kulturnega dogajanja. Obenem opozarja tudi na najrazličnejše možne potenciale, ki jih skriva prostor Metelkove, zato lahko zrcalna projekcija učinkuje kot dopolnilo celotne postavitve.

Umetnik je k problematiki refleksije prostora Metel-

kove pristopil dokaj površinsko (navkljub sistematičnemu, treznemu in preiščenemu konceptu), saj je sam večkrat poudaril, da pridobiva veliko razdrobljenih informacij. To dejstvo pojasni tudi razdrobljenost, nasičenost in mnogoplastnost sporočil na razstavi – kaligrafski napis *We will build this place, the city and then the whole world out of styrofoam*, logotip Metelkove v obliki logotipa McDonald's, projekcija podob z Google Earth na monitor, zrcalna projekcija, evro stebri, gora Triglav –, ki niso združena v celoto, temveč učinkujejo na obiskovalce kot nepovezani unikumi. Podobne fragmentirane umetniške posege v urbani prostor že deveto leto izvaja skupina celjskih umetnikov z gosti na festivalu urbanih umetniških intervencij, akcij, performansov in instalacij *Vstop prost.* Vendar pa posegi celjskih umetnikov in gostov, drugače od projekta Mircea Nicolaeja na Metelkovi, ustvarjajo koherentnejše tkivo, saj se pod skupno temo poveže aktualno družbenokritično lokalno sporočilo posameznih avtorjev.

Zaključek

Projekt *Destinacija: Metelkova* in razstava *Google Tourist* za izhodišče jemljeta lokacijo umetniške intervencije. Na tem mestu lahko omenim projekt, ki se ukvarja z enako problematiko, vendar dodaja še eno pomembno dimenzijo, ki jo projekt *Laboratorija kuratorskih praks* izpušča. Gre za projekt umetniških intervencij v opuščeni urbani prizorišča *Tripolis*⁴ (v organizaciji urbanega gibanja *CityMine(d)*), ki je potekal od junija 2005 do junija 2006 na treh lokacijah, v Londonu, Barceloni in Bruslju. Projekt je zasnovan na drugačnem konceptu, saj izhaja iz urbanih praznin oziroma zasedbe opuščeni javnih prostorov. Njegov namen je obuditi tovrstne prostore s pomočjo eksperimentalnih umetniških intervencij, vendar spodbuja tripartitno komunikacijo med načrtovalci, investitorji in lokalnimi prebivalci. Prav slednja dimenzija bi lahko predstavljala sestavni del projekta *Laboratorija kuratorskih praks 2007/2008*.

Projekt *Destinacija: Metelkova* je bil preozko zasnovan, z željo ponuditi drugačen, svež, zunanji pogled na Metelkovo. Izpustili smo možnost, ki jo ponuja takšno poudarjanje in izpostavljanje umetnikove vizije nasproti viziji skupnosti Metelkove: možnost spodbuditi komunikacijo različnih akterjev za prihodnost Metelkove. To bi bil vsekakor potreben element, s katerim bi prostor Metelkove same deloval kot nekakšen laboratorij.

⁴ Tri(p)olis, »Urban Art and The Public Sphere«, *LabforCulture 2005–2006*, 18. 8. 2008, <http://www.labforculture.org/en/Case-Studies/Projects/Case-Studies-Analytical-Approach/Tri-p-olis,-Urban-Art-and-the-Public-Sphere>, ogledano 20. 11. 2008.

Pilotski projekt tečajnikov, ki se je udeležil s prvo razstavo mladega romunskega umetnika Mircea Nicolaeja v Galeriji Alkatraz, odstira pridobljene sadove letošnjega ciklusa šole *Svet umetnosti*. Laboranti so vstopili v ustaljen kulturni prostor, galerijski sistem ter se osredinili v običajnem razstavnem toku in ponudbi lokalnih kulturnih storitev. Celovitemu razstavljenemu rezultatu bi resda lahko očitali površnost in (pre)ozko usmerjenost, morda kot posledico »začetniške« naivnosti, morda kot namenski maneuver, vendar pa ob natančnejši analizi naletimo na iskreno izkušnjo posameznikov, ki učinkuje bodisi kot kuratorski zagon ali brezkompromisni izziv bodisi kot homeostatični ustvarjalni poskus brez nadaljevanja. ■

Mateja Rot

Petja Grafenauer Krnc (1976) je neodvisna likovna kritičarka in kuratorica. Končuje doktorski študij Zgodovinske antropologije likovnega na ISH v Ljubljani ter dodiplomski študij Primerjalne književnosti in literarne teorije na Filozofski fakulteti v Ljubljani. V letih 2006 in 2007 je bila urednica Redakcije za kulturo in humanistične vede na Radiu Študent. Kot kuratorica od leta 2007 sodeluje z Galerijo Ganes Pratt in je sovoditeljica Laboratorija Sveta umetnosti pri SCCA-Ljubljana. V letu 2008 oblikuje program Galerije Tobačnega muzeja Ljubljana. Redno objavlja članke v časopisih, revijah in samostojnih publikacijah. Leta 2008 je izšla njena prva samostojna monografija z naslovom *Aleksij Kobal*.

Petja Grafenauer Krnc (1976) is independent fine art critic and curator. She is completing her doctoral studies of Historical Anthropology of Visual Practices at ISH Ljubljana and graduate studies of Comparative Literature with Literary Theory at the Faculty of Arts in Ljubljana. In 2006 and 2007 she was editor of Culture and humanities redaction on RŠ. As curator she works in Gallery Ganes Pratt since 2007 and is co-managing Laboratorium of the World of Art at SCCA-Ljubljana. In the year 2008 she is the program director of the Gallery of the Tobacco museum, Ljubljana. She is regularly publishing articles in newspapers, magazines and monographic publications. In 2008 she published her first monography entitled *Aleksij Kobal*.

Mateja Rot (1976, Kranj) je diplomirana komunikologinja, prejemnica *Prešernovega priznanja 2001* in študentka podiplomskega študija ISH v Ljubljani. Leta 2006 je zaključila podiplomski program Art managementa na City University London, VB.

Mateja Rot (1976, Kranj) graduated in Communication Science and received Prešern Student Award in 2001. She is Studying Masters in Media Studies at ISH, Ljubljana. In 2006 she completed postgraduate course in Art Management at the City University London, UK.

Povzetek

Svet umetnosti, šola za sodobno umetnost je bila v okviru SCCA, Zavoda za sodobno umetnost – Ljubljana ustanovljena leta 1997. V desetletju delovanja je *Svet umetnosti* vzpostavil eksperimentalni program z imenom *Laboratorij kuratorskih praks*. Njegov namen je bil premisliti in ovrednotiti dosedanje delo šole. *Laboratorij* se je razlikoval od utečenega *Tečaja za kustose*. Laboranti so samostojno snovali projekt, na voljo pa jim je bila celotna infrastruktura SCCA-Ljubljana. Prvi »eksperimentalni« laboratorij je prinesel nova znanja in izkušnje, ki jih kuratorji uporabljamo pri svojem nadaljnjem delu, hkrati pa vzpostavil novo strategijo delovanja šole *Svet umetnosti*. Naslednja skupina laborantov, ki se je zbrala v šolskem letu 2007/2008, je delovala v podobnih okvirih, vendar je potrebovala bolj precizno začrtan izobraževalni okvir, ki je bil nadgrajen s praktičnimi in teoretičnimi delavnicami, obiski umetnikov in kuratorjev v izbranem delovnem okolju in izbrano študijsko literaturo.

Aabstract

The World of Art, School of Contemporary Art was introduced in 1997 at SCCA, Center for Contemporary Arts – Ljubljana. In its tenth year of existence *The World of Art* established an experimental program entitled *Laboratorium of Curatorial Practices*. Its main purpose was to rethink and evaluate the achievements of the school so far. *Laboratorium* differs from the previously established *Course for Curators*. The participants were creating the project on their own whereby they have used the support of the entire SCCA-Ljubljana infrastructure. The first »experimental« laboratorium brought new knowledge and experiences that curators continue to apply in their work and, at the same time it established a novel operation strategy of *The World of Art*. The second group of participants in the years 2007/2008 was working on similar grounds, however, it required more precise educational framework that was upgraded and improved with practical and theoretical workshops, visits of artists and curators in a chosen working area and selected bibliography.

SCCA - LJUBLJANA
Zavod za sodobno umetnost

Svet umetnosti, šola za sodobno umetnost 2008/2009
Voditeljica in koordinatorica šole 2008/2009:
Petja Grafenauer
Spletna stran: <http://www.worldofart.org>

